

FOLCLORUL (EXPRESII FOLCLORICE) ÎN LIMBAJUL PERSONAJELOR LUI ION CREANGĂ (ÎN BAZA FILMELOR INSPIRATE DIN OPERA SCRIITORULUI)

Violeta TIPA
Institutul Patrimoniului Cultural

Summary

Folklore (folkloric expressions) in the language of Ion Creanga's characters (based on films inspired by the writer's work)

The rich folklore background, created over the millennia, is one of the inexhaustible sources of inspiration for the classic of our literature Ion Creanga. His vivid, unmistakable style, which is due to popular spirituality, became the subject of many researches of linguists, philologists, literati, who mentioned the writer's ingenuity to captivate through the spoken word. His works are written in a popular language, enriched with the most diverse phraseological structures: comparisons, metaphors, sayings, proverbs and witty remarks, which give the text originality, depth and unrepeatable beauty. As the writer's first biographer, Jean Boutiere, noted, „Creanga imitates the living word admirably” and „constitutes a rich folk repertoire of great interest”.

Most of these phraseological structures will be found in the language of the characters from the films inspired by the Crengian works. We will try to analyze the verbal expression from the perspective of an important component of the audiovisual narrative, often getting involved in the dramaturgical collisions of these films. We will watch how the language from Creanga's works is projected in the film in order to characterize characters, states, situations, etc.

Keywords: Ion Creanga, folklore, film, popular expression, saying, witty remarks, character.

Bogatul fond folcloric, creat de-a lungul mileniilor, a fost și rămâne a fi unul dintre nescapatele izvoare de inspirație pentru creatorii din cele mai diverse domenii. Exegeții, care au avut ca obiect de cercetare valorile literaturii române, n-au trecut cu vederea și opera clasicului nostru Ion Creangă. În lucrările lor critice — George Călinescu, Nicolae Manolescu, Constantin Ciopraga, Ovidiu Bîrlea, Garabet Ibrăileanu, Zoe Dumitrescu-Buşulenga, Vladimir Streinu și mulți alții — s-au referit inevitabil și la stilul limbajului, ce „imită admirabil cuvântul viu” și „constituie un repertoriu folcloric bogat de foarte mare interes” (Boutière 2011).

Stilul său viu, inconfundabil, ce se datorează anume spiritualității populare, a suscitât atenția mai multor cercetători lingviști, filologi, literați, care au menționat ingeniozitatea scriitorului de a captiva prin cuvântul rostit. Opera sa este scrisă într-un limbaj popular, îmbogățit cu cele mai diverse structuri frazeologice, de la comparații, metafore, zicători și proverbe până la vorbe de duh, care-i conferă textului originalitate, profunzime și o frumusețe irepetabilă. După cum menționa primul biograf al scriitorului, Jean Boutière, „Creangă e înainte de orice un artist, ca Ch. Perrault. <...> Creangă nu se deosebește de predecesorul său decât printr-un realism uneori puțin mai accentuat și, mai ales, prin bogata colecție de expresii, de dictoane și de proverbe populare pe care el o oferă cititorilor săi, colecție care, după cunoștința noastră, nu are echivalent la nici un alt povestitor european” (Boutière 2011: p. 204).

La ineputizabilul limbaj crengian s-a referit și Ioan Slavici. El menționa că: „...au scrierile lui atâta farmec: ne-n cânta nu atât ceea ce ni se spune-n ele, ci forma românească a lui atât ca concepțiune, cât și la limbă”. Căci după cum va menționa scriitorul: „Ioan Creangă nu creează, ci reproduce cu cea mai deplină sinceritate adevăratele creațiuni ale poporului” (Slavici 2006: 12).

În amintirile sale, George Panu, scriitor și memorialist român al timpului, nu pregetă să se expună și asupra poveștilor: „Marele merit al lui Creangă a fost că el a scris poveștile întocmai sau aproape întocmai cum ele se spun la țară. <...> că dacă este ceva fermecător în poveștile lui Creangă, este acel aer de țară, sunt acele expresii plastice...”, căci „dacă Creangă s-ar fi depărtat de felul deprinderilor căpătate în copilărie, el ar fi fost un povestitor ca toți surtucarii de orașe” (Panu 2006: 21-22).

Vorbind despre limbajul poveștilor, ele sunt scrise, după cum menționa însuși scriitorul, „...într-o limbă moldovenească întocmai așa cum o vorbesc țăranii din județul Neamț, din satul Humulești...” (Panu 2006: 25). Tot G. Panu în amintirile sale despre Creangă relatează că nu o dată l-ar fi întrebat „...cum se face că le ții așa de bine minte (întâmplările, istoriile, poveștile — n.n.), și te servești cu expresii aidoma populare?”, la care scriitorul răspundea cu: „Apoi cum să nu le știu pe de rost, dacă de la cinci ani, de când am început a înțelege, până când am venit la seminar, în fiecare seară aproape, am auzit de sute de ori poveștile, pe care vi le povestesc și eu” (Panu 2006: 23).

Despre acest limbaj popular Alexandru D. Xenopol scria: „Și apoi acest grai, care pare venit numai să reproducă povestea, este presurat cu cugetări adânci și înțelepte, pornite din izvorul filosofiei popoarelor din care răsar și minunatele proverbe și zicători. ...În hârțiile lui s-a găsit listă de mii de cuvinte culese din popor, spre a le întrebuința acolo unde gândul o cerea” (Xenopol 2006: 29).

Or, majoritatea acestor structuri frazeologice le vom regăsi și în limbajul personajelor din filmele inspirate din opera crengiană. Vom încerca să analizăm expresia verbală din perspectiva unei componente importante a narațiunii audiovizuale, implicându-se adesea și în coliziunile dramaturgice ale acestor filme. Vom urmări cum limbajul din operele lui Creangă este implantat în film pentru a caracteriza personaje, stări, situații etc.

Unul dintre cele mai interesante personaje din poveștile lui Creangă este Harap Alb, în care autorul și-a dorit să adune din poveștile populare, ce seamănă între ele „toate însușirile și apucăturile tuturor Feților-Frumoșilor și să ia cu dânsul pe toți Sfarmă-Piatră și Sfarmă-Lemne și câte dihanii și băhăhăanii toate și să facă toate isprăvile și năzbâtiile pe care le fac prin atâtea povești” (Speranția 2006: 110) și să scrie o singură poveste, care să cuprindă întreaga filosofie a vieții. Astfel, Ion Creangă va crea și un „personaj universal”, în care se vor reflecta spiritualitatea națională, dar și întreg spectru calităților umane.

Filmul lui Popescu-Gopo *De aș fi... Harap Alb* (1965) vine să confirme încă o dată particularitatea naturii umane, care contrar cunoașterii consecințelor unor acțiuni, oricum nu le evită, precum și neglijarea sfaturilor părintești, ce apoi se adevăresc...

Filmul prezintă o interpretare a poveștii (sau chiar o poveste în poveste), unde mezinul craiului (actorul Florin Piersic) își măsoară rolul lui Harap Alb din povestea ce o *știe pe dinafară* (ne confirmă și discuția cu Zâna (Vasilica Gheorghiu), sau cea cu Ochilă (Liliana Tomescu)). Deși, știe ce poate să i se întâmple în călătorie, se lasă prins în cursa Spânului (actorul Cristea Avram), ajungând nu o dată la vorba ceea: „De ar ști omul ce ar păți, dinainte s-ar păzi”.

Și în film, ca și în poveste, mezinul este cel mai nepriceput și neîndemânatic la toate, confirmat de eșecul lui chiar de la început. Craiul-tată, după testarea ce le face fiilor cu ochitul din arc, la care numai cel mic nu nimerește ținta, îl va lua în răspăr, muștrându-l cu zicale tipice și expresii idiomatice: „geaba mai strică mâncarea... că umblă numai așa frunza frâsinelului toată viața și să te lauzi că ești fecior de crai, vorba cea: la plăcinte înainte, la război înapoi”, — „aprecieri” care încă o dată argumentează atitudinea față de mezin, care nu-i bun de nimic, trăind sub imaginea tatălui-crai.

Mai târziu și pentru nereușita fiilor mai mari, întorși din drum, craiul găsește fraze ce caracterizează exact situația:

- feciorului mai mare: „Se vede că nici tu nu ești de împărat și împărăția de tine și decât să încurci așa lumea mai bine stai acasă...”
- feciorului mijlociu: „Așa-i că s-a împlinit vorba ceea: apără-mă de găini că de câini nu mă tem”, precum și întrebarea retorică: „Rușinea unde o puneți?”

Urmând firul poveștii, mezinul, ajutat de o Zână bună, pe care o aștepta, se va dovedi a fi cel mai îndrăzneț sau cel mai norocos și, primind blagoslovirea tatălui, va porni spre împărăția Împăratului Verde.

Limbajul Bătrânei, care ia chipul unei frumoase Zâne, este, la fel, ilustrativ prin expresii idiomatice și fraze stereotipe:

- „Alungă mâhnirea, că *norocul îți surâde din toate părțile...*”;
- „De unde dai, milostivul Dumnezeu să-ți dea...”;
- De-ar ști omul ce-ar păți, dinainte s-ar păzi”;
- „Ei, Harap Alb, când vei ajunge și tu odată *mare și tare* (foarte puternic — n.n.), *vei judeca lucrurile de-a fir-a păr* și vei crede celor asupriți și necăjiți, pentru că știi acum ce e necazul”.
- „...Vezi, dacă este să dai peste păcat, dacă-i înainte te silești să-l ajungi, iar dacă-i în urmă, stai și-l aștepți...” etc.

Nu mai puțin colorat în expresii populare este și vocabularul Spânului, al cărui ostatic devine Harap Alb:

- „Fecior de om viclean, tocmai de ce te-ai păzit, n-ai scăpat...”;
- „...că de nu acolo îți putrezesc oasele...” (în sensul de a muri în loc străin, departe de casă);
- „Dacă vrei să mai vezi soarele cu ochii și să calci pe iarbă verde, atunci jură-te...”;
- „...vorba cea: părinții mănâncă aguridă și fiilor li se strepezesc dinții...” (în poveste acestea sunt vorbele calului năzdrăvan, care își consolează stăpânul, încercând să-i explice cum e cu păcatul strămoșesc);

Mai simplu și nepretențios este limbajul lui Harap Alb, care parcurge drumul devenirii sale spirituale, dar și fortificării fizice:

- Bătrânei: „Una-i una și două-s mai multe...”;
- Zânei: „E ca-n poveste...” ș.a.

Filmul lui Ion Popescu-Gopo are o structură circulară și în final Harap Alb, care revine cu fata Împăratului Roșu, se trezește pe tronul tatălui-său, luându-l la trei parale pentru incapacitatea de a fi în rând cu frații săi.

Povestea originală încorporează 34 de proverbe, introduse prin sintagme de tipul: „vorba ceea”, „vorba cântecului” sau „cum spune povestea” și încă zeci și zeci de frazeologisme, vorbe de duh etc. Căci, autorul deținea un bagaj impunător al fondului folcloric, fapt confirmat și de amintirile contemporanilor săi. N. A. Bogdan scria că Ion Creangă:

„Știa mii și mii de versuri populare, care de care mai frumoase și mai hazlii” (Bogdan 2006: 50). Dacă vom face o comparație cu filmul, vedem că regizorul păstrează cea mai mare parte din proverbe și expresii, introduse în limbajul personajelor, accentuând astfel legătura cu textul creangian, dar și conferindu-le o originalitate și expresivitate aparte.

Un alt personaj, al cărui nume, cu mâna ușoară a scriitorului, a devenit o caracteristică a omului care le face toate pe dos. E vorba de Dănilă Prepeleac, și în mod special, de cel al regizorului Tudor Tătaru din filmul cu același titlu. Personajul principal este prezentat de un moșneag (actorul Ernest Maftei), care ne introduce în istoria propriu-zisă, cu textul mot-a-mot a lui Creangă: fratele „cel mai mic era sărac. De multe ori fugea el de noroc și norocul de dânsul, căci era leneș, nechitit la minte și nechibzuit la trebi și-l chema... Dănilă” (actorul Mircea Diaconu). Chiar din primele secvențe e caracterizat de soția lui (actrița Diana Lupescu), care e mereu în trebi și nu poate să-și urnească soțul la muncă.

Scenaristul, regretatul Vlad Olărescu, scriind dialogurile dintre personaje, nu se limitează la acel fond lingvistic strict al poveștii, ci îl completează cu o serie de expresii și frazeologisme etc., preluate din folclorul popular, ce se includ adecvat în structura filmului, completând demersul lingvistic al scriitorului.

Arătându-l pe Dănilă, lungit pe prispă, soția lui tot încearcă să-l trezească din ocupația îndrăgită de-a „trage toată ziua la aghioase”, căci „numa atâta știe”, fiind indiferent de faptul că „ne macină și pe noi nevoile” și „ne înghite sărăcia”, strigând în disperare: „Văleu, bărbate, te ridici ca piatra la deal”. Doar în 2—3 fraze, adresate lui Dănilă, avem formule lingvistice, ce îl caracterizează ca pe un mare leneș, deși soția îl numește „sărăcie”, referindu-se la situația familiei prin „ne înghite sărăcia”, „ne macină nevoile”, iar el, Dănilă, nu se mișcă să facă ceva, găsindu-i o comparație cu o „piatră la deal”.

Nici soția fratelui său (actrița Draga Olteanu-Matei) nu-l vede în culori mai vii, aruncându-i niște vorbe și mai acide: „dormi toată vara cu muștele la gură <...> pei din ochii mei!” or, „...mai vezi carul de la noi, când oi vedea eu ceafa fără oglindă!”. Chiar și fratelui (actorul Dem Rădulescu) i s-a cam „lehametit de frăția asta”, căci tot împrumutându-l „hodoronc! în sus, hodoronc! în jos și carul se strică. <...> Te uiți ca proasta în bănci... Știi vorba ceea: *Vinde popa pintenii și bate iapa cu călcâiele*”, încât îl trimite: „Să te duci unde a dus surdu roata și mutul iapa. Hai, să nu mai aud de numele tău!”.

Când începe seria de schimburi (sau cum se exprimă Dănilă: „*hai să facem treampa*”, adică un schimb în natură) *boii pe car, carul pe capră, capra pe gânsac...*, negustorii încep să-l privească cu suspiciune. Moșneagul cu carul (actorul Ernest Maftei) îi spune în ochi: „Mare mehenghiu ești!” în sens că la mijloc ar fi vreo șiretenie, șmecherie. După care, privindu-l din urmă, își dă seama că nu miroase a șmecherie, „măi am mai văzut, da ca aista...”, mai degrabă crede că „l-o fi deocheat vre-o babă, tare-i rătăcit săracul...”.

După fiecare schimb îi urmărim reacțiile lui Dănilă, care se bucură ca un copil spunând: „lasă că *l-am potcovit bine!* (în sensul că la păcălit — n.n.) De nu cumva s-ar răzgândi, dar parcă nu era țigan, să întoarcă...” — moșneagului cu carul; „*l-am boit*” — cu același sens, celui cu capra; celui cu gânsacul — „și eu îți dau o sămânță bună <...> l-am păcălit!”. Dar nici gânsacul nu-l satisface, încercând să se liniștească singur prin: „las că te însor și pe tine, măi buclușule! Am scăpat de dracu și am dat de tată-său!” (expresie verbală, ce semnifică *a da peste un rău și mai mare*). Și ultimul schimb îl face de acum la iarmaroc, unde ajunge cu gânsacul subțioară și-l dă pe o pungă goală. Atunci rămânând gol, parcă i se cam luminează în cap, zicând: „Na-ți-o frântă, că ți-am dres-o! Dintr-o pereche de boi de mai mare dragul m-am ales cu o pungă goală. Pesemne mi-a luat dracul mințile!”.

Revenind la frate-său pentru a se mai împrumuta o dată, i se destăinuie despre situația sa utilizând, la fel, zicători și proverbe: „m-am pornit cu graba și m-am întâlnit cu zăbava” și că „socoteala de acasă nu se potrivește cu cea de la târg”, jucând un întreg spectacol în fața fratelui, dar totodată conștientizând faptul că a pierdut totul.

Această primă parte a filmului, în care Dănilă Prepeleac este prezentat ca un nepriecut și nătărău, abundă de cele mai diverse expresii lingvistice, ce-i caracterizează toate acțiunile sale. În a doua parte, unde el, fiind conștient de faptul că nu mai are ce pierde, începe „să se joace” cu dracii, care îl pun la diverse încercări. El găsește în ei ființe mai puțin inteligente, lipsiți de logică elementară, fapt ce-i oferă mai multă îndrăzneală. Deci „tot așa mănăstiri să croiești, dacă vrei ca dracii să-ți vie cu banii la picioare și să te facă putred de bogat”. În comunicarea cu necurații îl vedem de acum pe Dănilă, care îl caracterizează pe trimisul lui Scaraoțchi — Michiduță: „Dracii nu-s proști, da tu *dai în gropi de prost...*”, după întrecerea la trântă îi spune „cred că-ți va ieși pe nas” sau „poate îi vine mintea la coarne...” etc.

Frumusețea și originalitatea poveștilor lui Creangă, ce rezidă în limbajul viu, simplu și colorat al țăranilor din Moldova, este păstrat în filmele — interpretări ale poveștilor și prin vocabularul personajelor.

Amintiri din copilărie este cea mai abundentă operă a lui Ion Creangă cu zicale și proverbe preluate din folclorul național. Referindu-ne la capodopera scriitorului, suntem de acord cu Ioan Holban, care susține că: „Autorul *Amintirilor* întreține un dublu raport cu trecutul: pe de o parte, el povestește evenimentele întâmplare, iar pe de altă parte, el înțelege, interpretează, comentează aceste evenimente” (Holban 2019: 169). Aceste două ipostaze ale scriitorului sunt menținute și în ecranizarea *Amintirilor...* (1965) de către Elisabeta Bostan. Iar limbajul plin de „proverbe, maxime și zicători populare conturează o viziune asupra lumii și, în același timp, un sistem axiologic” (Holban 2019: 169), numit pe drept de semioticianul francez Roland Barthes — *codul cultural*. „Sursa acestui cod cultural, înserat în textul *Amintirilor*, este cultura populară înscrisă în ceea ce Eminescu numea „cartea naturii” (Holban 2019: 169).

De aceea și regizoarea își propune să mențină atât atmosfera perioadei, cât și limbajul scrierii, scăldat „prin numeroase vorbe de duh”, păstrând acel viu grai, ce formează originalitatea operei crengiene. Astfel, în ecranizarea capodoperei regăsim nu doar personaje din alte povești ale autorului, ci și acele perle ale spiritualității poporului ce vor îmbogăți vădit limbajul personajelor.

După cum consemna alt contemporan al scriitorului, Grid I. Alexandrescu: „...În *Amintiri*, dimpotrivă, limba este mai literară, fraza mai îngrijită, aici se văd jocuri de cuvinte mai subtile, antiteze mai ingenioase, stilul se vede că evoluează către o formă mai literară...” (Alexandrescu 2006: 73).

Ne referim, în primul rând, la chipul lui Nică al lui Ștefan al Petrei (în rol Ion Bocan- cea) vizavi de cel al scriitorului Ion Creangă (actorul Ștefan Ciobotărașu), care își amintește de frumoasele timpuri ale copilăriei și le înșiră pe paginile cărții sale, comentându-le prin vocea *din off...* năzbâtiile sale:

- „...Să nu credeți că nu mi-am ținut cuvântul de joi până mai de-apoi, că mai aveam și alte bunuri: când mă lua cineva cu răul, puțină treabă mai făceam, când mă lua cu binișorul, nici atâta, iar când mă lăsa de capul meu făceam câte-o drăguță de trebușoară ca aceea, de nici Sfânta Anastasia, izbăvitoarea de otravă, nu era în stare a o desface cu tot meșteșugul ei” (*La scăldat*).

În secvența *La cireșe*, la fel ca pe întreg parcursul filmului, expresiile idiomatice pito-rești aduc un iz umoristic în comentarea situațiilor și a personajelor:

- „Știi c-am nemerit-o? bine că nu-s acasă...”;
- „Dar cum să te cobori, căci jos *era prăpădenie!*...”;
- „...și-mi pierd urma, ducându-mă acasă...”;
- „...și moș Vasile era un cărpănos ș-un pui de zgârâie-brânză, ca și mătușa Mărioa-ra. Vorba ceea: „Au tunat și i-au adunat”;
- „...mi se dusesse buhul despre pozna ce făcusem, de n-aveai cap să scoți obrazul în lume de rușine”;
- „S-a trece și asta; obraz de scoarță, și las-o moartă în păpușoi...”;
- „Și doar mă și feream eu, să nu mai dau peste vro pacoste, dar parcă naiba mă împingea, de le făceam cu chiuita” etc.

Trăind într-un mediu rural, cu tradiții înrădăcinate, îl surprindem pe Nică în imagini — în jocurile copilăriei, susținute de cupletele folclorice: „*Auraș, păcuraș, scoate apa din urechi/că și-oi da parale vechi/și-oi spăla cofele/și și-oi bate dobele...*”. Or cele de sărbătorile de iarnă: umblatul cu uratul...

Crescut în această spiritualitate și înțelepciune populară, știa mii și mii de versuri populare, care de care mai frumoase și mai hazlii, utilizate cu multă abilitate în scrieri.

Alt personaj spre care autorul își îndreaptă întreaga s-a dragoste este mama, descrisă: „Așa era mama în vremea copilăriei mele, plină de minunății, pe cât mi-aduc aminte; și-mi aduc bine aminte, căci brațele ei m-au legănat; Și sânge din sângele ei și carne din carnea ei am împrumutat, și a vorbi de la dânsa am învățat”; „Mama era în stare *să toarcă în furcă* și să învăț mai departe” etc. Chipul Smarandei (actrița Corina Constantinescu) îl întregesc nu doar acțiunile, ci și vorbele din care se desprinde filosofia vieții și spiritualitatea ei:

- „Smântânește, Smarando, dacă ai ce... <...> Doamne, prinde-l-voiu strigoiul cela odată la oala cu smântână! ...Se cunoaște el strigoiul, care a mâncat smântâna după limbă.... Urât mi-a fost în viața mea omul viclean și lingău, drept să-ți spun, dragul mamei!”;
- „...eu asemenea nu-mi văd capul de trebi...; tu mai lasă drumurile și stai lângă mămuca, de-i fă țevi și leagănă copilul...”;
- „Hai de mănâncă, dar să știi că mi te-ai lehametșit de la inimă; doar să te porți de-acum tare bine, să mai fiu ceea ce-am fost pentru tine”; (*La scăldat*)
- „Dumnezeu să te înzilească, Ionică, dragul mamei, și să-ți deie toate darurile sale cele bogate...”;
- „Scoală, duglișule, ...iar vrei să te pupe cucul armenesc și să te spurce, ca să nu-ți meargă bine toată ziua?...”; (*Pupăza din tei*)
- „Doamne, cumnățică-hăi, cum se pot învățbi oamenii din nimica toată, luându-se după gurile cele rele! Ia poftim, să cinstim câte un păhar de vin în sănătatea gospodarilor noștri. Căci, dac-ai sta să faci voie rea de toate, zău, ar trebui de la o vreme s-apuci câmpii!” (*Pupăza din tei*)
- „V-ași găsit joacă, acuș vă croiesc de vă merg peticele...”;
- „Na-vă de cheltuială...” (copiilor ca să se liniștească)
- „Las-că îl eu la depănat...”;
- „E păcat să rămâi fără leac de învățătură. Nu știi tu că omul învățat, înțelept va fi?” etc.

Prezența în film a iarmarocului se impune și ca un spațiu de valorificare a folclorului:

- „De-ași ajunge odată în târg să scap de râia asta! <...> N-ați-o frântă că ți-am dres-o, cred că nu mi-a luat dracul mințile... Mâncate-ar lupchii să te mănânce...” (țăranul cu capra buclucașă);
- Strigătele negustorilor: „Ieftin, ieftin, ieftior... Inimioară înflorată cine are noroc poartă!”;
- „Zică lumea ce o vre, dragostea e-în mâna me” (tânărul îndrăgostit);
- După cântec se cunoaște pasărea, Rică, rică turturică, dragă păsărică, păsărică frumușică...” (Nică își strigă marfa sa);

Deosebit de colorat este dialogul lui Nică cu moșul:

- „De vânzare ți-e găinușa ceea... măi băiete?
- De vânzare, moșule!
- Și cât cei pe dânsa?
- Cât crezi și dumneata că face!
- Ia ad-o-n coace la moșul, s-o drămăluiască!...Iaca pozna, c-am scăpat-o!
- Ce gândești dumneata, moșule? Te joci cu marfa omului? Dacă nu ți-a fost de cum-părat, la ce i-ai dat drumul? Că nu scapi nici cu junca asta de mine! Înțeles-ai?
- Dar știi că ești amarnic la viață, măi băiete? Nu cumva ai pofti să-mi iei vițica pen-tr-un cuc armenesc? Pesemne te mănâncă spinarea, cum văd eu măi țică, și ia acuș te scarpin, dacă vrei, de-i zice „aman, puiule” când îi scăpa din mâna mea!
- <...> Căci îmi era acum a scăpare dânsul, drept să vă spun. Vorba ceea: „Lasă-l, măi! L-aș lăsa eu, dar vezi că nu mă lasă el acum!”
- „Tot pățitu-i priceput” etc.

Regizoarea înzestrează vocabularul tuturor personajelor cu expresii populare, zicale: „nu plătește bogatul, ci vinovatul”, „înaintat la învățătură până la genunchiul broaștei” etc. O serie de expresii populare cu caracter metaforic: de-i merg peticele, ți-oi da de cheltuială; l-am potcovit, l-am boit etc., precum și vorbe de duh, „care devin o componentă a stilului lui Creangă, prin frecvența lor împlinesc mai întotdeauna o imagine și nu au un rol gratuit. Ele sintetizează sau subliniază un caracter ori o situație, cuprind o aluzie sau o ironie neajg-nitoare pentru cel căruia îi e adresată, din pricina ermetismului sau a polivalenței zicerii” (Dumitrescu-Buşulenga 2011: 217).

În final, vom apela iarăși la cercetările lui Jean Boutière, care menționa: „Amintirile sale, pe lângă faptul că sunt un document autobiografic foarte prețios, completează într-un mod cu totul fericit Poveștile, oferă un tablou fidel, și cât de viu, al vieții rustice moldo-venești la mijlocul secolului al XIX-lea. Ele furnizează, de asemenea, multiple indicații asupra obiceiurilor, datinilor și superstițiilor populare, și constituie un repertoriu folcloric de foarte mare interes” (Boutière 2011: 252).

Analizând ecranizarea *Amintirilor* și interpretarea *poveștilor* lui Ion Creangă în limbaj cinematografic, conchidem că expresiile, împrumutate din spiritualitatea populară, au un rol semnificativ în plan caracterologic, în redarea situațiilor, înviorarea dialogurilor etc. toate acestea configurează un component determinativ în nivelul artistic al filmelor inspi-rate din opera marelui povestitor humuleștean.

Referințe bibliografice:

Alexandrescu G. Ion Creangă. În: Ion Creangă în amintirea contemporanilor. Antologie de Daniel Corbu. Iași: Princeps, 2006.

- Bogdan N. Ion Creangă, povestitorul popular. Câteva amintiri. În: Ion Creangă în amintirea contemporanilor. Antologie de Daniel Corbu. Iași: Princeps, 2006, p. 33-64.
- Boutière J. Viața și opera lui Ion Creangă, prefață de acad. Mihai Cimpoi, traducere din franceză de Daniel Corbu. Iași: Princeps Edit, 2011.
- Călinescu G. Ion Creangă. Viața și opera. București—Chișinău: Litera Internațional, 1989. 336 p.
- Călinescu G. Viața lui Mihai Eminescu. Chișinău: Litera, 1988.
- Creangă I. Opere. Ediție alcătuită de Iorgu Iordan și Elisabeta Brâncuș. Introducere de Eugen Simion. București: Editura „Univers Enciclopedic”, 2014.
- Cristea V. Despre Ion Creangă. Iași: Princeps Edit, 2001.
- Cubleșean C. Ion Creangă în conștiința criticii. Cluj-Napoca: Editura „Tribuna”, 2006.
- Dumitrescu-Bușulenga Z. Ion Creangă, prefață de acad. Mihai Cimpoi, Iași: Princeps Edit, 2011.
- Holban I. Ion Creangă. Spațiul memoriei. Iași: Junimea, 2019.
- Papu G. Creangă la „Junimea”. În: Ion Creangă în amintirea contemporanilor. Antologie de Daniel Corbu. Iași: Princeps, 2006.
- Slavici I. Ioan Creangă. În: Ion Creangă în amintirea contemporanilor. Antologie de Daniel Corbu. Iași: Princeps, 2006.
- Speranția Th. Ion Creangă și Harap Alb. În: Ion Creangă în amintirea contemporanilor. Antologie de Daniel Corbu. Iași: Princeps, 2006.
- Xenopol A. Ceva despre Ion Creangă. În: Ion Creangă în amintirea contemporanilor. Antologie de Daniel Corbu. Iași: Princeps, 2006.

Violeta TIPA, doctor în studiul artelor, conferențiar universitar, Institutul Patrimoniului Cultural (Chișinău, Republica Moldova).

E-mail: violeta_tipa@yahoo.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9930-8520>